

Omroep Zender Museum

Opgericht augustus 2005

NIEUWSBRIEF nr.55 januari 2026

Vrienden van het Omroep Zender Museum, hier ligt het vijftienvijftigste nummer van onze Nieuwsbrief voor u. In deze Nieuwsbrief verslag van de activiteiten sinds de vorige Nieuwsbrief.

Heien eerste paal op het Zendstation terrein

In het afgelopen jaar is een groot deel van de bebouwing op het terrein van het Zendstation gesloopt en vervolgens zijn grondwerkzaamheden gedaan als voorbereiding voor nieuwbouw.

Op vrijdag 26 september werd de eerste paal geheid voor drie nieuwe gebouwtjes. Of eigenlijk was het de laatste paal, het heibedrijf was een week voor de geplande datum al begonnen omdat een eerdere klus meezat.

Het heien van de laatste paal

De naam van het hele complex is inmiddels gewijzigd in:
Landgoed Qualia

Het Zendstation waarin het Omroep Zender Museum is gehuisvest is een onderdeel van dit landgoed.

Meer informatie is te vinden op:

<https://www.landgoedqualia.nl/>

Nieuwe verlichting in de kelder

De hele kelder van het Zendstation is voorzien van TL verlichting die ruim 30 jaar oud is. Vanwege deze respectabele leeftijd kwamen er steeds meer storingen in deze verlichting dat zelfs, tengevolge van rookontwikkeling, een keer tot brandalarm heeft geleid. Daarom is in november de hele verlichting vervangen door moderne led armaturen.

Voor de werkzaamheden is de expositie ter bescherming ingepakt

Ondanks minder armaturen is onze expositie nu meer gelijkmatige verlicht.

Onthulling informatiebord zendstation Jaarsveld

Op 14 oktober 1937 begon de proefzender Jaarsveld met uitzenden op de middengolf. Met deze Nozema zender werd vastgesteld dat die omgeving geschikt was om een groot zendstation te gaan bouwen.

Dinsdag 14 oktober 2025 was het precies 88 jaar geleden dat Jaarsveld ging uitzenden. Een moment om bij stil te staan.

Op initiatief van de buurtvereniging Lopikerkapel en met medewerking van de gemeente Lopik en vele anderen is na 88 jaar een informatiebord geplaatst bij de plek waar het zendstation stond. (Bij de bouw van het zendstation viel dit gebied onder de gemeente Jaarsveld, nu onder de gemeente Lopik in de kern Lopikerkapel.)

Het Omroep Zender Museum heeft met historische informatie en foto's bijgedragen en ook een eerste ontwerp voor het bord voorgesteld.

De morgen van 14 oktober werd het bord geplaatst door medewerkers van de gemeente.

*Na de onthulling werd er geproost op het resultaat.
v.l.n.r.: Arie Eikelenboom (wiens vader de eigenaar van de grond was), Rein Simonse en Johan Boonstra van het OZM.*

Door het scannen van de QR code op het bord wordt je geleid naar de website van LopikNatuurLek voor meer achtergrondinformatie:

<https://www.lopiknatuurlek.nl/informatieborden/radiozendstation-jaarsveld/>

Reparatie Rohde & Schwarz veldsterktemeter

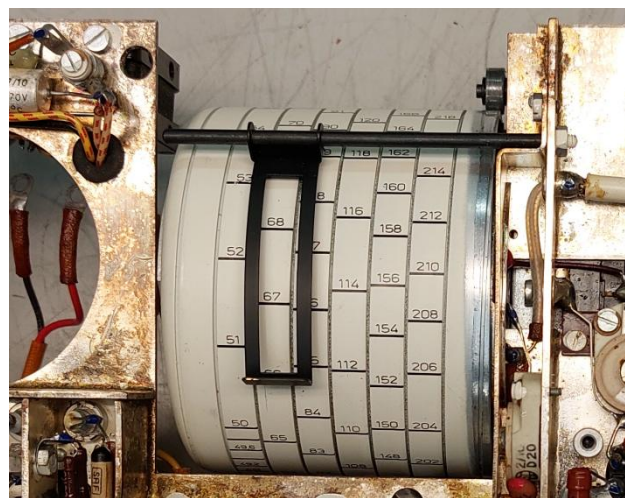
Het begon heel simpel, het netsnoer was verdroogd, de aders waren zichtbaar. Dus even een nieuw netsnoer monteren en klaar. Nou niet dus.

We hebben het hier over de VHF-Feldstärke-Zeiger HUZ BN15012, een mooi apparaat uit de jaren '50 van de vorige eeuw. Aangesloten op de netspanning bleek dat de voedingsspanning veel te laag was door een defecte afvlakcondensator, na vervangen van de elco was de

voedingsspanning nu weer te hoog. Tijd dus voor een grondige aanpak. De hele voedingseenheid verwijderd en met externe voedingen 1,5 V toegevoerd voor de gloeidraden en 55 V voor de anodespanningen.

Het apparaat is compact, maar bevat wel 11 buizen, of liever gezegd buisjes. Hiermee kan zowel de veldsterkte worden afgelezen als de modulatie hoorbaar gemaakt van AM en FM zenders.

Er bleek iets mis te zijn met de afstemming. Het ontvangstbereik loopt zonder omschakelen van 47-225 MHz en wordt afgelezen van een trommelschaal die een totale lengte heeft van anderhalve meter.

De trommelschaal, de frequentie wordt afgelezen in het zwarte venster

Het instellen van de ontvangstfrequentie gaat met een draaiknop aan de zijkant van het apparaat, dat via een wielje op de binnenkant van de trommel deze laat draaien. Het zwarte venster schuift langzaam mee tijdens het draaien. Aan de as van de trommel zijn de spoelen gekoppeld die de ontvanktkring en de HF oscillator afstemmen op de gewenste frequentie.

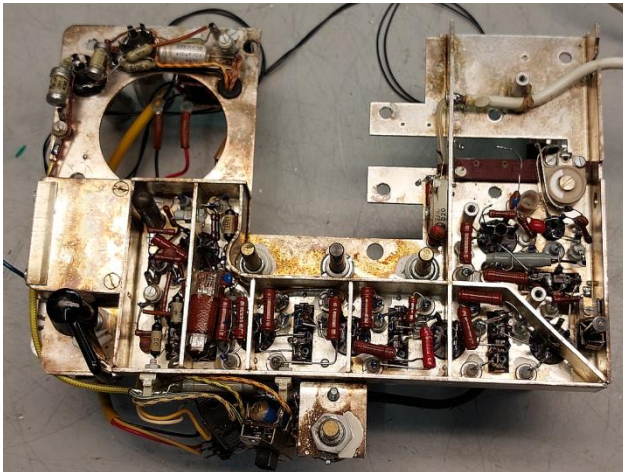
Al met al een slimme compacte constructie, waarvan de ontwerper heeft gedacht dat dit nooit meer uit elkaar zou hoeven. Maar dat moest na zo'n 70 jaar dus wel.

De trommel bleek maar een klein stukje meer te verdraaien en dan slipte de aandrijving. Ook was er niets te ontvangen. Na nog wat testen was de conclusie dat er ergens in de afstemming een mechanisch probleem moest zitten.

Het was een grote uitdaging om de trommel los te nemen en daarna de afstemspoelen uit het apparaat te halen.

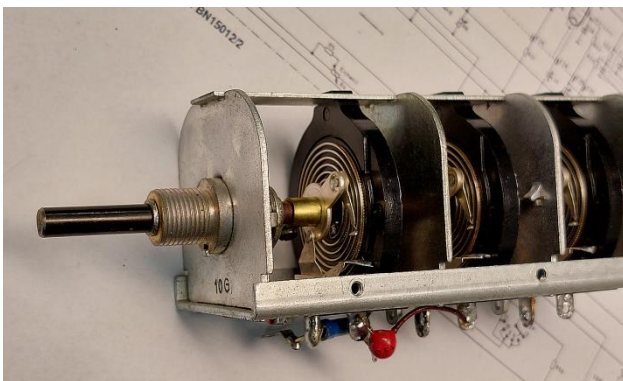
Maar eerst moesten nog "een paar" onderdelen worden verwijderd om de trommel en spoelen uit het apparaat te kunnen halen

Dit bleef over na het verwijderen van alle afstemonderdelen

Na het openen van de spoeleneenheid was het euvel snel gevonden. Het sleepcontact dat over de spiraalvormige spoelen loopt was over de eindstop gekomen en zat vast bij alle drie de secties. Na enig wrikken aan de sleepcontacten liep alles weer goed.

De drie afstemspoelen zijn zichtbaar als de kap is verwijderd

Eind december zat alles net zover in elkaar dat getest kon worden en ja het apparaat werkt weer. Nu moet alles nog in elkaar worden gezet en de voeding in orde worden gemaakt.

Aantal bezoekers in 2025

In 2025 mochten we 382 reguliere bezoekers ontvangen.

Daarboven hebben we bij een evenement 110 mensen rondgeleid in de bunker bij het Zendgebouw.

In het buurthuis in Lopikerkapel hebben we bij de herdenking van 80 jaar bevrijding rond de 300 bezoekers laten zien en horen hoe het met de radio ging tijdens de oorlog.

Ontvangen donaties

De laatste maanden hebben we weer enkele mooie zaken mogen ontvangen. Uiteenlopend van interessante documenten tot een Philips radio uit de jaren '30.

Hier 2 voorbeelden:

Kristalontvanger

Boekje over bouw KG ontvanger

Alle gevers nogmaals hartelijk dank.

In de schijnwerper:

De invoering van televisie in Nederland

In de vorige Nieuwsbrief is aandacht besteed aan het begin van de televisie tot 1940.

In de oorlogsjaren lagen de ontwikkelingen van de televisie praktisch stil.

Nu gaan we in op de technische ontwikkeling van het televisiezenderpark in Nederland.

Na de oorlog waren er televisie-uitzendingen in de VS en in Engeland, ieder met een eigen systeem. In het eerste nummer van het

eerste jaar van het VERON blad

“Electron” stond al een artikel over de ontwikkelingen in Engeland.

Eerste Jaargang, No. 1

Vóór U ligt het eerste nummer van het officiële orgaan van de V.E.R.O.N. Het blad, dat brengt een getrouwe verspreiding te zijn van wat er in de vereniging in alle geledingen omgaat. Moge het een getuigenis worden van een bloeiend verenigingsleven!

mogelijk, de vereniging behoort op gang te krijgen. Dit is dus ook de reden, dat nadrukkelijk begin is gemaakt met het innemen van de, door de vereniging van afgevaardigden voorgestelde, contributie.

Natuurlijk is het niet de bedoeling hen, voor wie het niet verantwoord is een dergelijk bedrag in te zetten, van het lidmaatschap uit te sluiten. De mogelijkheid tot het treden van een

Op de volgende bladzijden informatie over de ontwikkelingen in Nederland. Naast het OZM archief en internetbronnen is gebruik gemaakt van informatie uit VERON maanbladen, die door de voorzitter van de Veron aan ons zijn verstrekt.

Nieuwsbrief Stichting Omroep Zender Museum

Redactie Rein Simonse

Foto's Archief OZM, verschillende OZM vrijwilligers en diverse websites

Wilt u reageren?

Mail naar nieuwsbrief@omroepzendermuseum.nl

Website: www.omroepzendermuseum.nl/

Disclaimer: zie website OZM

De invoering van televisie in Nederland

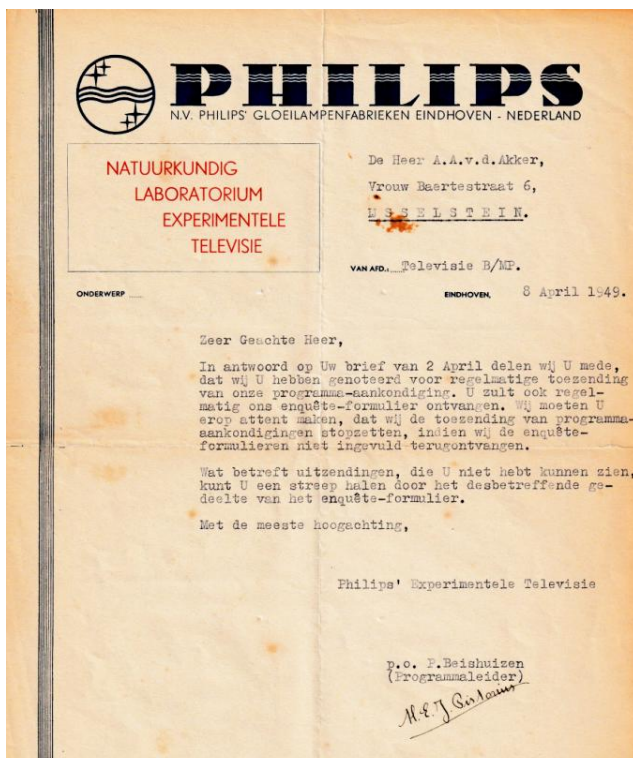
Philips, die al voor de oorlog actief was met televisie, wil na de oorlog dat in Nederland en andere Europese landen de televisie spoedig wordt ingevoerd. Zo ontstaat dan een markt voor hun TV ontvangers.

Ook amateurs zijn al snel met televisie bezig. Zo bericht op 26 januari 1946 de Gazet van Limburg dat de afdeling Heerlen van de VERON op 27 januari in de jaarvergadering een door de leden vervaardigde televisie ontvanger getoond zal worden. Daarbij wordt ook vermeld dat er geen televisie ontvangst is te zien omdat er geen zender in de lucht is.

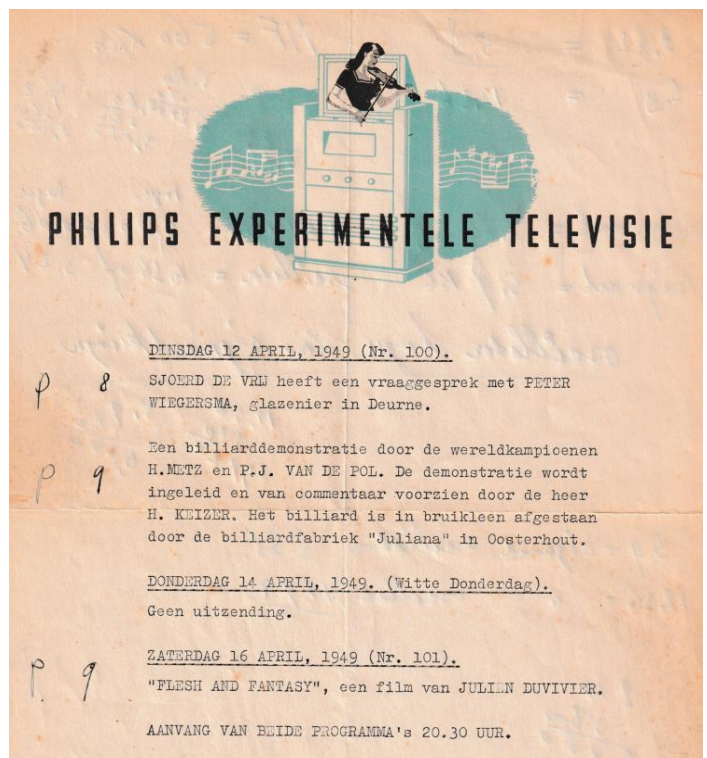
Bredasche Courant 12-2-1948

Philips start op 12 april 1948 met experimentele televisie uitzendingen. Het doel is om de nodige technische ervaring op te doen. Er zijn een beperkt aantal televisies geplaatst. Hoofdzakelijk bij Philips medewerkers rondom Eindhoven, maar ook bij mensen van het zendstation Lopik Radio, getuige onderstaande brief.

(links) Een medewerker van Lopik Radio krijgt een brief dat hij de programma-aankondigingen krijgt toegezonden, onder de voorwaarde om regelmatig een enquête in te vullen.

(rechts) De eerste programma-aankondiging met in de kantlijn de notities om later de enquête te kunnen invullen.

De minister van Verkeer en Waterstaat en de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen besluiten op 8 december 1949 op basis van het advies van een in oktober 1948 ingestelde commissie "tot het houden van een televisie experiment voor een tijdvak van ten hoogste twee jaren".

Dat er niet alleen technische en financiële zaken werden onderzocht blijkt uit een verslag van 17 januari 1949 over de culturele aspecten van televisie.

Een fragment uit een verslag over de culturele aspecten van televisie

Cultuur openbaart zich op verschillende wijzen en in verschillende vormen. Een belangrijk gebied vormen sport en spel. Eveneens Radio en Film. De Televisie kan gezien worden als een combinatie van in radio en film voorkomende factoren, z.i. zal zij meer indringend en suggestiever dan deze beide zijn. In de vorige vergadering heeft de Hr. van Dijk reeds belicht, hoe iedere cultuur-uiting een invloed ten goede of ten kwade kan zijn. Van de wijsheid van de mens zal afhangen welke invloed de televisie hebben zal. Z.i. is het juist een open oog te hebben voor de kwade kansen, die deze nieuwe vorm van overbrenging kan hebben en zich tevens te realiseren dat ondanks deze mogelijk verkeerde invloed, de televisie niet tegengehouden kan worden.

Een van de grote problemen, waartoe ook film en radio kunnen leiden, is een vervlakking van de geest van het Ned. volk. Z.i. hebben radio en film er zeker toe meegewerkt dat geestelijke inspanning van de zijde van het publiek meer en meer overbodig wordt, televisie kan diezelfde invloed hebben, vooral voor de jeugd een ernstig nadeel. Terwille van andere voordelen, die hiertegenover staan, zal men haar toch moeten aanvaarden.

De plaats waar de televisiezender komt is in het begin nog niet bekend. Zo meldt het Algemeen Handelsblad van 12 december 1949 dat ergens in het Gooi een zender zal komen.

De afdeling Groningen van de VERON is in 1950 volop bezig met televisie, met allerlei zelfgebouwde apparaten.

De VERON verzorgd in 1950-51 allerlei televisie demonstraties. Een activiteit, zo lezen we in hun blad van april 1951, die een heilzame invloed heeft voor de VERON, vanwege de propaganda voor het werk van de VERON, het winnen van nieuwe leden en het respect voor de VERON bij publiek en autoriteiten

De VERON ontwikkelt een eigen visie op het aantal lijnen voor het TV systeem in Nederland.

De Nederlandse Televisie Commissie heeft zich in 1949 uitgesproken voor het systeem met 625 lijnen. Om de televisie betaalbaar te houden pleit de VERON voor een eenvoudiger systeem zoals het Engelse 405 lijnen systeem. Een dergelijke ontvanger zou ongeveer f1 375 kosten tegenover een kleine 600 gulden voor een 625 lijnen ontvanger. Het Engelse systeem vergt ook minder bandbreedte. Een voordeel van keuze voor het Engels systeem is ook het eenvoudig uitwisselen van programma's.

ERGENS IN HET GOOI

(Van onze Haagse redacteur)
DE regering heeft besloten dat de P.T.T., in nauwe samenwerking met de Nederlandse Industrie (Philips en Van der Heem) en de omroepverenigingen, gedurende de eerstkomende twee jaren een experimentele televisie-zender zal exploiteren, welke „ergens in het Gooi” zal worden geplaatst. Omdat de televisie zich nog in een experimenteel stadium bevindt, is besloten voorlopig een relatief regionaal deel van ons land met deze televisie-zender te verzorgen. Het Gooi is gekozen — een definitieve plaats is nog niet vastgesteld — omdat men daarmee zowel grote stadsbebouwing (Amsterdam) kan bereiken als het platteland (Het Gooi en een deel van Utrecht).

Advies

betreffende de inrichting van de Nederlandse televisiedienst

aan de bij de uitvoering daarvan betrokkenen uitgebracht door de Veron, ingevolge een beslissing genomen tijdens de op 5 November 1950 door deze Vereniging georganiseerde Televisieconferentie.

Aan Zijne Excellentie de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen,

Aan Zijne Excellentie de Minister van Verkeer en Waterstaat,

Aan de Directeur-Generaal der P.T.T.,

Aan Voorzitter en Leden van de Televisie Commissie,

Aan de Raad van Beheer van de NOZEMA.

De Vereniging voor Experimenteel Radio Onderzoek in Nederland, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit de dato 29 April 1947, No. 38, heeft de eer U ten sterkste te adviseren te trachten mogelijkheden te scheppen tot directe overbrenging (relayeren) en heruitzending van gedeelten van buitenlandse, vooral Engelse televisie programma's en te dien einde zo spoedig mogelijk internationale besprekingen met Engeland, Frankrijk en België, welke het tot stand brengen van programma uitwisseling ten doel hebben, te beginnen of te hervatten.

Een uitwisseling van programma's door het uitzenden van in het buitenland van het televisiebeeldscherm opgenomen en naar Nederland getransporteerde films moet, zo dit zal geschieden, als een voorlopige noodmaatregel worden beschouwd.

Een uittreksel uit het Nozema verslag van dit overleg met twee leden van het Hoofdbestuur van de VERON. Het hele verslag beslaat 16 (!) pagina's.

In het blad Electron van april 1951 publiceert de VERON een advies dat zij uitgebracht hebben aan de autoriteiten die zich met de invoering televisie van bezig houden .

Dat leidt tot een overleg tussen Nozema en de VERON op 4 mei 1951 in de bestuurskamer van het AVRO gebouw in Hilversum.

Vergadering van het COLLEGE VAN GEDELEGEEERDEN van de Nederlandsche Omroep-Zender Maatschappij "NOZEMA" NV op 4 Mei 1951.

Aanwezig: Prof Gerbrandy
Ir van der Toorn
Dr Grutzner
de Heer Vogt

Secretaresse: Mej. Verschoor

Voor deze bespreking zijn uitgenodigd TWEE LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR VAN DE VERON, t.w. de Heren H. de Waard, televisie-manager, H.A. de Reiger, Algemeen Secretaris.

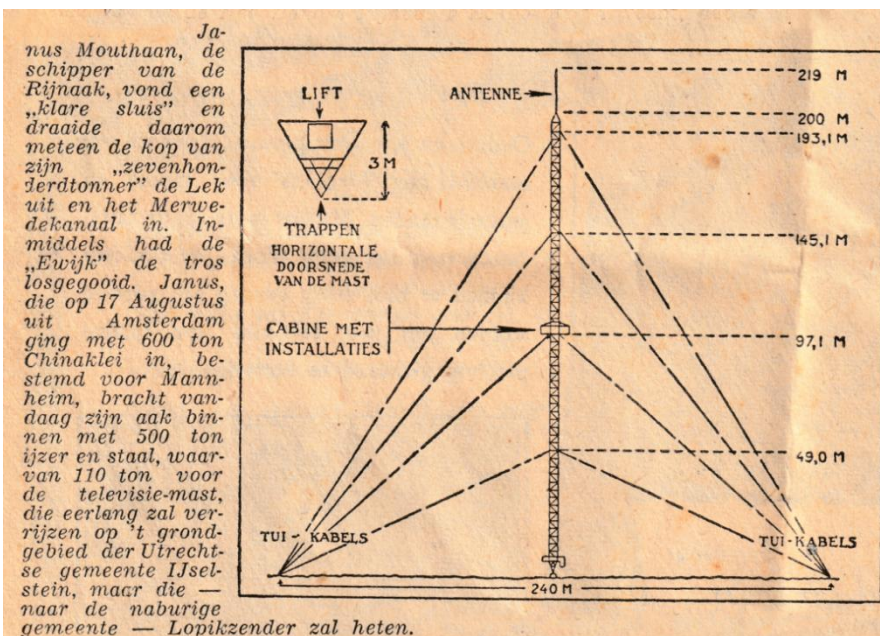
PROF GERBRANDY opent de vergadering. Deelt de leden van het Hoofdbestuur van de VERON mede, dat het college van gedelegeerden van de Raad van Beheer van de NOZEMA met hen zou willen bespreken het van de VERON ontvangen rapport dd 5 Maart 1951. De inlichtingen, welke van de zijde van de NOZEMA verstrekt zullen worden, zullen wat betreft de technische kant van het televisievraagstuk behandeld worden door Ir van der Toorn, lid van de Raad van Beheer, Hoofddirecteur der P.T.T., belast met de leiding van de Hoofdafdeling der Telegrafie, Telefonie en Radio, terwijl de Heer Vogt, lid van de Raad van Beheer, directeur van de AVRO, het programmatische gedeelte zal toelichten.

IR VAN DER TOORN deelt mee, dat de NOZEMA het op prijs heeft gesteld een vertegenwoordiging van het bestuur van de VERON uit te nodigen voor een bespreking. Een mondelinge gedachtenwisseling over het rapport dat de VERON aan de NOZEMA, alsook aan de Minister van Verkeer en Waterstaat, de Directeur-Generaal der P.T.T. en de Televisiecommissie heeft gezonden, kan sneller resultaten bereiken dan een schriftelijke afdoening.

Het rapport van de VERON is een van de weinige uitingen welke de Televisiecommissie, behoudens het gebruikelijke perscommentaar, heeft mogen ontvangen op de door haar uitgebrachte adviezen. Hoewel de NOZEMA met de strekking van het advies van de VERON niet accoord kan gaan, heeft zij het niettemin zeer gewaardeerd dat de VERON op verschillende problemen zo diep is ingegaan.

Tijdens dit overleg van mei 1951 is de zender voor het 625 lijnen systeem al in het zendgebouwtje geplaatst.

Vanaf 1950 wordt volop gewerkt om een zendstation voor het "Nederlandse televisie experiment" op tijd operationeel te hebben. In september 1950 wordt per schip via de sluis in Vreeswijk de stalenmast aangevoerd.

De Volkskrant beschrijft op 27 september de reis vanaf de Lek via de sluis het Merwedekanaal op.

Een tekening verduidelijkt de mastconstructie.

Ook bij Philips in Hilversum gaat het werk gestaag door.
Eind 1950 staat de televisiezender al gereed voor verzending.

Telefoonrapport.

O.B.
Tsu/WdKr.
10.11.50.

Gesproken met: Hr. Bokhard.
Lopik-radio.

Door : Ir. Teunissen.

Dd. : 9 November 1950.

Onderwerp : Verzending televisiezender naar Lopik.

Met Hr. Bokhard is afgesproken, dat zij deze televisiezender op 20 Nov. a.s. naar Lopik zullen sturen.

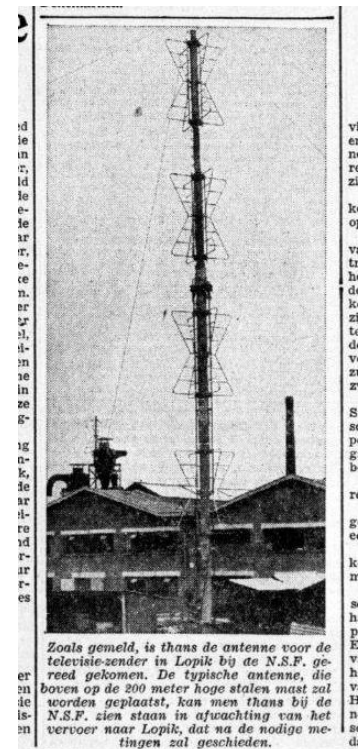
Het gebouwtje is gereed en in de loop van de volgende week komt de elektrische aansluiting aan het P.U.E.M.-net klaar, zodat dan alles gereed is om de zender op te stellen.

De installatie staat in gebouw A.H. gereed voor verzending, behalve de voorversterker SOM 109, die bij de Hr. v. Keyzerswaard staat.

Willen de diverse instanties ervoor zorgen, dat deze zender op de afgesproken datum inderdaad weggaat!

De antenne-mast komt volgens de Hr. Bokhard pas begin Januari klaar, waarna de door ons te leveren antenne hierop nog gemonteerd moet worden.

Ir. H. A. Teunissen.

De Gooi en Eemlander bericht 30-9-1950 dat de antenne in Hilversum gereed staat

Op 2 oktober 1951 is de eerste TV uitzending via het experimentele TV zendstation in IJsselstein. Het programma wordt verzorgd door de NTS.

Het gebouwtje met de mast in aanbouw

Het zendstation later in de jaren '50

De Nederlands Televisie Stichting (NTS) is op 31 mei 1951 opgericht en krijgt op 29 september 1951 een zendmachtiging voor 3 uur televisie per week voor de periode 1-oktober-1951 tot 1-oktober-1953. Die zendmachtiging wordt een aantal keren verlengd.

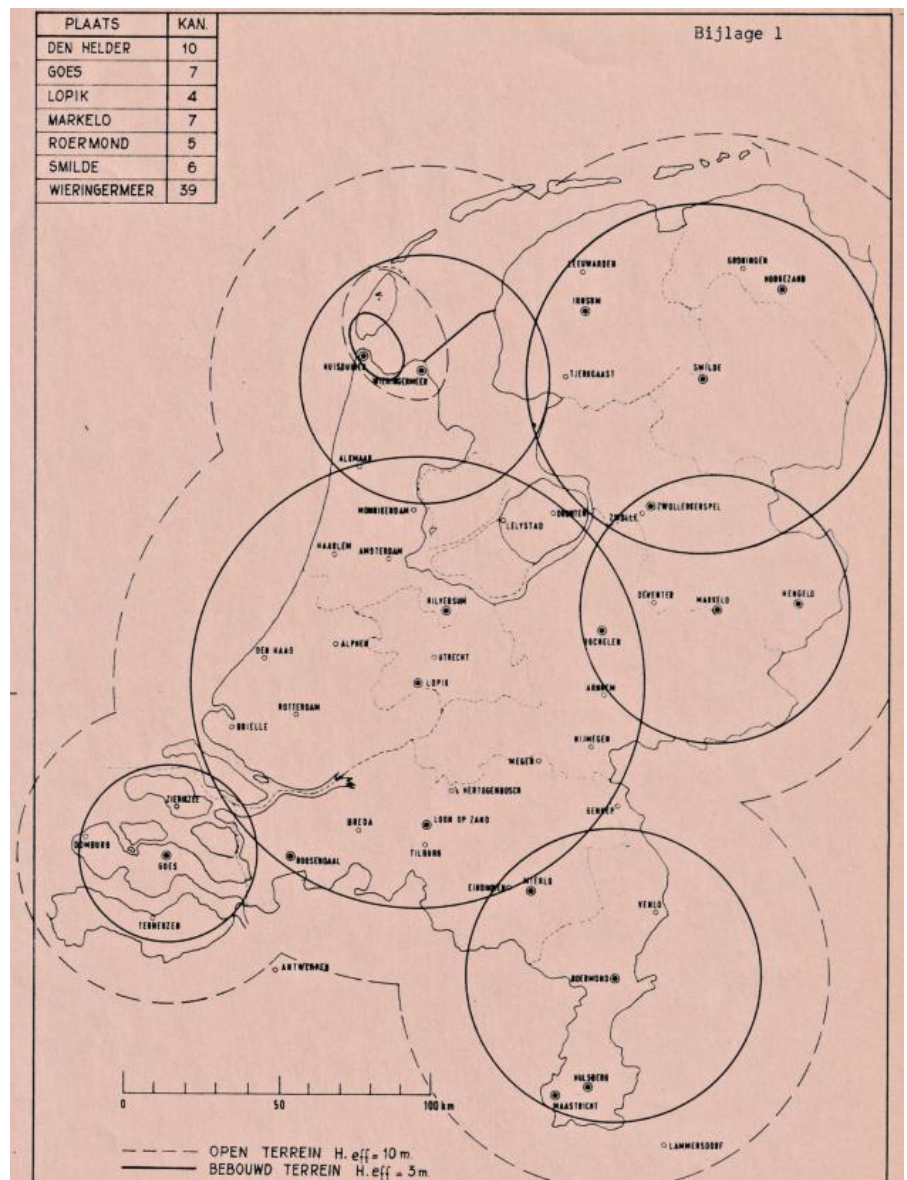
Per 1 oktober 1953 wordt het definitieve TV bestel ingevoerd en kort daarna wordt begonnen met het bouwen van een TV net om heel Nederland van televisie te voorzien.

De eerste definitieve zender van het TV net staat in Goes en komt, na een proefperiode vanaf 11 november, op 10 december 1957 formeel in gebruik. De laatste van de 5 zenders wordt in Lopik (IJsselstein) op 9 mei 1961 officieel geopend door koningin Juliana. De zender waarmee in 1951 de TV in Nederland begon is dan overbodig en buiten gebruik.

Op het kaartje hiernaast staat het zendernet van begin 1965.

De zender Wieringermeer in de kop van Noord-Holland is dan nog in aanbouw en komt pas op 24 december 1966 in dienst.

Voordat Wieringermeer gereed was is er tijdelijk een kleine zender op de vuurtoren in Huisduinen geplaatst. Deze frequentiewisselaar ontvangt de TV zender in Lopik op kanaal 4 en zendt het ontvangen signaal op kanaal 10 weer uit.

De Vuurtoren in Huisduinen

Links de ontvangantenne voor kanaal 4

Rechts de zendantenne richting den Helder

Huisduinen heeft dienst gedaan van 6 oktober 1959 tot 1967. Er was een flinke overlapperperiode met de zender Wieringermeer (op kanaal 39) omdat oude televisies de UHF kanalen niet konden ontvangen.

In 1970 wordt het TV net nog uitgebreid met een zender in een toren op het KEMA terrein in Arnhem. Er zijn dan 7 TV zenders in dienst.

In de periode 1970-1979 worden, om plaatselijke ontvangproblemen op te lossen, nog een 7 tal frequentiewisselaars aan het TV net toegevoegd. De meeste komen in zuid Limburg. In onze Nieuwsbrief nr. 49 vindt u meer informatie over frequentiewisselaars.

Begin jaren zestig was er één TV net en was commerciële radio en televisie verboden. Voor radio werd dit omzeild door piratenzenders op de Noordzee zoals Veronica die sinds 1960 uitzond.

In 1963 kwamen ondernemers met een plan om een commercieel televisiestation in zee te bouwen. Dat werd het REM eiland, op 3 mijl voor de kust van Noordwijk. REM stond voor Reclame Exploitatie Maatschappij. Door de 3 mijl afstand gold de Nederlandse wet daar niet meer.

Op 15 augustus 1964 begonnen de uitzendingen onder de naam TV-Noordzee. Het werd een succes, de eerste week waren 650.000 TV toestellen al één of meer keren afgestemd op TV-Noordzee.

De regering vond snel een manier om deze commerciële televisie te verbieden. Het eiland stond op het Nederlandse deel van het continentale plat. Met de wet Installaties Continentaal Plat, die in record tijd werd aangenomen, waren de zendactiviteiten illegaal geworden.

In de morgen van 17 december 1964 was er een grootscheepse inval met marinehelikopters die 10 mensen van de rijkspolitie en de opsporingsdienst van de PTT naar het eiland brachten. Dit maakte om 9:06 uur een eind aan de uitzendingen.

Vanuit Hoek van Holland was rond half zes ook al een boot van het loodswezen met de nodige mannen vertrokken, die kort na de helikopters bij het eiland arriveerde.

Verdere ontwikkelingen van de zendernetten

In 1964 begonnen de uitzendingen op het 2^e televisienet en in 1988 het 3^e net waarna tot 1997 verbeteringen en uitbreidingen met regionale televisie aan het TV zenderpark volgden.

In onderstaande afbeelding staat in een aantal mijlpalen de complete historie van de analoge TV in Nederland.

Historie ethertelevisie in Nederland

